

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Валентина АРАНЧІЙ

02 липня 2020 р.

Введено в дію наказом ректора
№ 128 від 02 липня 2020 р.

Ухвалено на засіданні науково-
методичної ради академії
від 23 червня 2020 р. протокол № 7

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО РОБОЧУ ПРОГРАМУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ В
ПОЛТАВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ АГРАРНІЙ АКАДЕМІЇ
(НОВА РЕДАКЦІЯ)**

СХВАЛЕНО

Протокол вченої ради академії
№ 24 від 01 липня 2020 р.

Полтава 2020

Укладачі Положення про робочу програму навчальної дисципліни в Полтавській державній аграрній академії:

Валентина Аранчій – ректор;

Павло Писаренко – перший проректор;

Олена Костенко – проректор з науково-педагогічної роботи;

Юлія Вакуленко – керівник навчально-наукового інституту комунікаційних та інноваційних освітніх технологій;

Людмила Шульга – начальник навчального відділу;

Світлана М'яка – керівник відділу моніторингу та забезпечення якості освіти;

Зоя Коляденко – начальник юридичного відділу.

Положення схвалено науково-методичною радою академії

24 грудня 2015 року, протокол № 4.

Введено в дію наказом ректора академії № 37 від 08 квітня 2016 року

Схвалено зміни до положення науково-методичною радою академії

22 червня 2017 року, протокол № 10

Зміни введені в дію наказом ректора академії № 165 від 03 липня 2017 року

Схвалено зміни до положення науково-методичною радою академії

20 червня 2019 року, протокол № 9

Зміни введені в дію наказом ректора академії № 139 від 26 червня 2019 року

Схвалено зміни до положення науково-методичною радою академії

23 червня 2020 року, протокол № 7

Зміни введені в дію наказом ректора академії № 128 від 02 липня 2020 року

ЗМІСТ

1. Загальні положення	4
2. Основні вимоги до структури, змісту й оформлення робочої програми навчальної дисципліни	4
3. Терміни створення та порядок затвердження робочої програми навчальної дисципліни	8
Додаток	9

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про робочу програму навчальної дисципліни (далі – Положення) розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Рекомендацій з навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін у закладах вищої освіти та Рекомендацій до структури та змісту робочої програми навчальної дисципліни Міністерства освіти і науки України, «Положення про організацію освітнього процесу в Полтавській державній аграрній академії» та інших нормативно-правових актів, що регулюють освітній процес.

1.2. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом, що розробляється науково-педагогічними працівниками для кожної навчальної дисципліни відповідно до навчального плану підготовки фахівців на основі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми. Для денної та заочної форм навчання розробляється єдина робоча програма навчальної дисципліни із зазначенням у ній видів навчальних занять (лекцій, лабораторних, практичних, семінарських) та індивідуальних завдань, форм поточного та семестрового контролю; критеріїв оцінювання; методів навчання і викладання та затверджується у порядку визначеному цим Положенням.

2. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ, ЗМІСТУ Й ОФОРМЛЕННЯ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Складовими робочої програми навчальної дисципліни є:

- титульна сторінка та шмуцтитул;
- опис навчальної дисципліни;
- передумови для вивчення навчальної дисципліни;
- заплановані результати навчання;
- програма навчальної дисципліни;
- структура (тематичний план) навчальної дисципліни;
- теми: семінарських, практичних, лабораторних занять;
- теми самостійної роботи;
- індивідуальні завдання;
- *Оцінювання результатів навчання;*
- схема нарахування балів з навчальної дисципліни;
- інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна;
 - рекомендовані джерела інформації (основні, допоміжні, інформаційні ресурси).

2.2. Обов'язковими елементами **титульної сторінки** робочої програми обов'язкової навчальної дисципліни (додаток А) та вибіркової фахової навчальної дисципліни (додаток Б) є:

- повна назва закладу вищої освіти та кафедри;
- гриф затвердження, підпис, власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ завідувача кафедри, дата затвердження;
- назва навчальної дисципліни;
- назва освітньо-професійної (наукової) програми;
- код та найменування спеціальності;
- шифр та назва галузі знань;
- освітній ступінь;
- назва факультету / інституту, здобувачі вищої освіти якого вивчають навчальну дисципліну;
- навчальний рік.

2.3. Обов'язковими елементами **титульної сторінки** робочої програми міжфакультетської вибіркової навчальної дисципліни (додаток В) є:

- повна назва закладу вищої освіти та кафедри;
- гриф затвердження, підпис, власне ім'я ПРІЗВИЩЕ завідувача кафедри, дата затвердження;
- назва навчальної дисципліни;
- навчальний рік.

2.4. **Шмуцтитул** – другий аркуш робочої програми на якому:

– для обов'язкової навчальної дисципліни / вибіркової фахової навчальної дисципліни – зазначають дані про розробників робочої програми, мову викладання (державна та/або англійська (інша іноземна мова)), відомості про затвердження програми на засіданні кафедри; та схвалені науково-методичною ради спеціальності.

– міжфакультетської вибіркової навчальної дисципліни – зазначають дані про розробників робочої програми, мову викладання (державна та/або англійська (інша іноземна мова)), відомості про затвердження робочої програми навчальної дисципліни на засіданні кафедри.

2.5. У розділі **«Опис дисципліни»** – наводиться стисла характеристика навчальної дисципліни згідно з робочим навчальним та навчальним планом:

- загальний обсяг навчальної дисципліни (годин, кредитів);
- обов'язкова чи вибіркова дисципліна;
- рік навчання (курс), семестр;
- структура навчальної дисципліни: кількість годин, відведених на лекції, практичні (семінарські, лабораторні) заняття, навчальну практику, самостійну роботу;
- вид індивідуального завдання та кількість годин, відведених на його виконання;
- форма семестрового контролю.

2.6. У розділі **«Передумови для вивчення навчальної дисципліни»** зазначають перелік дисциплін, які передують її вивченню відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми.

2.7. У розділі **«Заплановані результати навчання»** визначають мету, основні завдання навчальної дисципліни; зазначають компетентності

(загальні, фахові (предметні, спеціальні)), що мають бути сформовані; та програмні результати навчання, що мають бути досягнуті здобувачами вищої освіти у ході вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми.

2.8. У розділі «Програма навчальної дисципліни» наводиться стислий виклад основного змісту дисципліни в розрізі тем.

2.9. У розділі «Структура (тематичний план) навчальної дисципліни» наводиться план за формами освітнього процесу: видами навчальних занять (лекції, лабораторні, практичні, семінарські заняття), навчальна практика, самостійна робота тощо з визначеним обсягом відведених годин. Тематичний план складається для денної та заочної форм навчання.

2.10. У розділах «Теми семінарських занять», «Теми практичних занять», «Теми лабораторних занять» вказують назви тем та кількість годин, передбачених на їх проведення (виконання). У випадку відсутності певних видів навчальної (аудиторної) роботи відповідні таблиці в робочій програмі не наводяться.

2.11. У розділі «Теми самостійної роботи» вказують назви тем та кількість годин, передбачених на їх проведення (виконання).

2.12. У розділі «Індивідуальні завдання» вказують форми індивідуальних завдань, передбачені навчальним планом (курсова робота (проект), РГР, ІНДЗ, контрольна робота тощо).

Виконання індивідуальних завдань є складовою частиною самостійної роботи здобувача вищої освіти. Години, відведені на виконання індивідуального завдання, враховуючи орієнтовні витрати часу визначені «Положенням про організацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти ПДАА» вираховуються із загальної кількості годин самостійної роботи. При цьому, час, відведений на виконання індивідуального завдання, не повинен перевищувати 50 % часу від загальної кількості годин, відведених на самостійну роботу.

2.13. У розділі «Оцінювання результатів навчання» вказують методи навчання, які будуть використані у процесі проведення лекційних, практичних, лабораторних, семінарських та інших видів навчальних занять у розрізі програмних результатів навчання. Перелік методів навчання наведено в додатку Г.

Науково-педагогічні працівники зазначають форми, шкалу та критерії оцінювання при проведенні контрольних заходів відповідно до «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в ПДАА».

Поточний контроль здійснюється на лекційних, лабораторних, семінарських, практичних заняттях протягом семестру у формі ... (вказати форму проведення контролю: тестування, опитування, розв'язання задач, виконання завдань тощо).

Семестровий контроль – оцінювання рівня засвоєння здобувачем вищої освіти всього обсягу навчальної дисципліни проводиться у формі ... (вказати форму проведення контролю: залік, диференційований залік та/або

екзамен).

Проведення контрольних заходів здійснюється за допомогою засобів оцінювання та методів демонстрування результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Критерієм успішного навчання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни та мінімального порогового рівня оцінки за освітнім компонентом загалом;

- мінімальний пороговий рівень оцінки за кожним запланованим результатом навчання не може бути нижчим за 60 % від максимально можливої кількості балів;

- мінімальний пороговий рівень оцінки для вибіркового навчальних дисциплін встановлюється за компетентностями і не може бути нижчим за 60 % від максимально можливої кількості балів;

- мінімальний пороговий рівень оцінки з освітнього компоненту загалом є єдиним в академії, не залежить від форм і методів оцінювання та становить 60 % від максимально можливої кількості балів.

Формуючи систему оцінювання результатів навчання науково-педагогічними працівником вказуються, виходячи з особливостей навчальної дисципліни (у табличному чи текстовому вигляді), форма, шкала та критерії оцінювання результатів навчання для поточного та семестрового контролю успішності здобувачів вищої освіти (*вказати форму оцінювання, шкалу та критерії оцінювання*) із врахуванням очікуваних результатів навчання.

Всі форми контрольних заходів повинні містити шкалу та критерії оцінювання, відповідно до «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти Полтавської державної аграрної академії».

2.14. У розділі «**Форми оцінювання результатів навчання**» зазначаються форми оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з визначенням мінімальної та максимальної кількості балів, виходячи з визначених викладачем критеріїв успішного опанування ПРН. Критерій мінімальна кількість балів за формами оцінювання визначається викладачами самостійно, але загальний підсумок мінімальної кількості балів за визначеними видами форм оцінювання повинен відповідати мінімальному пороговому рівню оцінок в балах в межах одного ПРН. Підсумок мінімальної кількості балів за формами оцінювання за всіма ПРН повинен бути достатнім для досягнення рівня вищої межі незадовільного навчання.

2.15. У розділі «**Схема нарахування балів з навчальної дисципліни**» наводиться, в табличній формі, максимальна кількість балів з кожної теми та усіх видів робіт, що їх здійснюють здобувачі вищої освіти. При цьому сумарна оцінка повинна становити 100 балів.

2.16. У розділі «**Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачене при вивченні навчальної дисципліни**» вказується (за потребою) назва навчальної (навчально-наукової, спеціалізованої комп'ютерної) лабораторії, що забезпечує

інструментами, обладнанням та програмним забезпеченням, використання яких передбачене при вивченні навчальної дисципліни.

2.17. Розділ «**Рекомендовані джерела інформації**» повинен містити основну і допоміжну літературу та інформаційні ресурси, що використовуються під час вивчення навчальної дисципліни.

До основної літератури варто включати нормативні документи, базові вітчизняні та найкращі зарубіжні підручники й навчальні посібники з урахуванням їх наявності в бібліотеці академії.

До списку допоміжної літератури включаються підручники та навчальні посібники, кількість яких у бібліотеці академії обмежена декількома примірниками, а також різні довідники, періодичні видання, наукові монографії, статті, методичні рекомендації тощо.

До інформаційних ресурсів включається перелік офіційних інтернет-ресурсів (органів державної влади загальної та спеціальної компетенції, органів місцевого самоврядування, репозитарію ПДАА, наукових установ, підприємств, організацій, періодичних видань тощо).

3. ТЕРМІНИ РОЗРОБКИ ТА ПОРЯДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Робоча програма **обов'язкової** навчальної дисципліни розробляється перед початком кожного нового навчального року. Робоча програма **міжфакультетської вибіркової / вибіркової фахової** навчальної дисципліни розробляється у навчальному році, що передує навчальному року, в якому заплановане її вивчення, за місяць до проведення вибору навчальних дисциплін.

3.2. Відповідальність за своєчасність розробки робочої програми навчальної дисципліни покладається на провідного науково-педагогічного працівника, якому доручено в навчальному році викладати навчальну дисципліну, та на завідувача відповідної кафедри.

3.3 Розроблена робоча програма **обов'язкової** та **вибіркових фахових** навчальної дисципліни подається на розгляд і обговорення на засіданні відповідної кафедри та затверджується протоколом кафедри, завідувачем кафедри, та схвалюється на засіданні науково-методичної ради відповідної спеціальності.

3.4. Розроблена робоча програма **міжфакультетської вибіркової** навчальної дисципліни подається на розгляд і обговорення на засіданні відповідної кафедри та затверджується протоколом, завідувачем кафедри.

3.5. Робоча програма навчальної дисципліни потребує обов'язкового перегляду у випадку внесення до робочого навчального плану протягом навчального року змін, що стосуються цієї навчальної дисципліни.

3.6. Робочі програми **обов'язкових (міжфакультетських вибіркових / вибіркових фахових)** навчальних дисциплін навчальних дисциплін підлягають щорічному перегляду та затвердженню.

Зразок оформлення робочої програми обов'язкових навчальних дисциплін

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

Кафедра _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ

“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

_____ (назва навчальної дисципліни)

освітньо-професійна (*наукова*) програма _____

(назва)

спеціальність _____

(код та найменування спеціальності)

галузь знань _____

(шифр та назва)

освітній ступінь _____

(бакалавр, магістр)

факультет / інститут _____

(назва факультету / інституту)

Полтава

20__ - 20__ н.р. / 20__ - 20__ н. р.*

*кілька навчальних років доцільно вказувати за умови викладання навчальної дисципліни протягом двох чи більше семестрів різних навчальних років

Робоча програма _____ для здобувачів вищої освіти
(назва навчальної дисципліни)

за освітньо-професійною (науковою) програмою _____
(назва ОП)

спеціальності _____
(код та найменування спеціальності)

Мова викладання _____

Розробники: _____
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Схвалено науково-методичною радою спеціальності

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Голова _____ (_____)
(підпис) (ініціал та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Елементи характеристики	Денна форма навчання ОП*	Заочна форма навчання ОП*
Загальна кількість годин -		
Кількість кредитів –		
Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти (обов'язкова чи вибіркова)		
Рік навчання (курс)		
Семестр		
Лекції (годин)		
Практичні (семінарські) (годин)		
Лабораторні (годин)		
Навчальна практика		
Самостійна робота (годин)		
в т. ч. індивідуальні завдання (вказати форму) (годин)		
Вид семестрового контролю		

* ОП зазначається в разі складання робочої програми навчальної дисципліни на кілька спеціальностей за умови різної кількості годин.

2. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Перелік навчальних дисциплін, які передують її вивченню відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної (наукової) програми:

3. Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни:.....

Основні завдання навчальної дисципліни:

Компетентності: загальні: фахові (предметні, спеціальні):

Програмні результати навчання:

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. (анотація)

Тема 2 (анотація)

5. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	н/п	с.р.		л	п	лаб.	с.р.	
Тема 1. Назва												
Тема 2. Назва												
Тема 3. Назва												
Навчальна практика												
Індивідуальні завдання: або (в т.ч. індивідуальні завдання)		-	-	-				-	-	-		
Усього годин												
ЕКЗАМЕН	27	-	-	-		-	-	-	-		-	

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1			
	Разом		

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1			
	Разом		

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1			
	Разом		

7. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1			
	Разом		

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота здобувача вищої освіти направлена на закріплення теоретичного матеріалу та практичних навичок. Реалізація цього напрямку роботи передбачається шляхом виконання індивідуалізованого навчального завдання, яке виконується самостійно здобувачем вищої освіти в аудиторний та позааудиторний час: курсової роботи, курсового проекту, контрольної роботи, розрахунково-графічної роботи та ін.

9. Оцінювання результатів навчання

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми оцінювання

Критерієм успішного навчання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання.

Критерії успішного опанування програмних результатів навчання

Програмні результати навчання	Відсоток у підсумковій оцінці з навчальної дисципліни, %	Максимальна кількість балів	Мінімальний пороговий рівень оцінок, балів
ПРН1			
ПРН2			
Разом	100	100	60

Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль оволодіння компетентностями та підсумкова оцінка рівня досягнення програмних результатів навчання.

10. Форми оцінювання результатів навчання

Програмні результати навчання	Форма оцінювання									
	Опитування		Виконання вправ на практичних заняттях		Розв'язування тестів		...		Екзамен	
	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів
ПРН1										
ПРН2										
...										
...										

Форми, шкала та критерії оцінювання результатів навчання при проведенні поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

- ведення конспекту (шкала та критерії оцінювання);
- розв'язування тестів (шкала та критерії оцінювання);
- опитування (шкала та критерії оцінювання);
- контрольна робота (шкала та критерії оцінювання);
- виконання вправ на практичних заняттях (шкала та критерії оцінювання);
- виконання лабораторних робіт та їх захист (шкала та критерії оцінювання);
- виконання завдань самостійної роботи (контрольна робота для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання, реферати, есе, розрахункові та розрахунково-графічні роботи, презентації, глосарій тощо) (шкала та критерії оцінювання) тощо.

Формулюючи критерії оцінювання, варто враховувати очікувані результати навчання навчальної дисципліни.

Форма проведення семестрового контролю згідно з робочим та навчальним планом (екзамен, залік, диференційований залік – вказати).

Шкала та критерії оцінювання екзамену.

11. Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Назва теми	Форми оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти*					Разом
Тема 1.						
<i>Разом</i>						<i>100</i>

Діапазон балів, що відводиться на виконання контрольної роботи для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання, становить до 50; кількість балів для екзамену складає 20 (як для денної, так і заочної форми навчання).

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачене при вивченні навчальної дисципліни (за потреби)

Перелік інструментів, обладнання та програмного забезпечення необхідного для вивчення навчальної дисципліни забезпечує навчальна (навчально-наукова, спеціалізована комп'ютерна) лабораторія _____

назва

13. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1.

Допоміжні

1.

Інформаційні ресурси

1.

* відповідно до розділу 9 робочої програми навчальної дисципліни

Зразок оформлення робочої програми вибіркового фахового навчального
дисципліни

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

Кафедра _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ
“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

_____ (назва навчальної дисципліни)

(вибіркова фахова навчальна дисципліна)

освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма _____ (назва)

спеціальність _____ (код та найменування спеціальності)

галузь знань _____ (шифр та назва)

освітній ступінь _____ (бакалавр, магістр)

факультет / інститут _____ (назва факультету/інституту)

Полтава

20__ - 20__ н.р.

Робоча програма _____ для здобувачів вищої освіти
(назва навчальної дисципліни)

за освітньо-професійною (науковою) програмою _____
(назва ОП)

спеціальності _____
(код та найменування спеціальності)

Мова викладання _____

Розробник _____
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____

Протокол від “___” _____ 20__ року № ___

Схвалено науково-методичною радою спеціальності

Протокол від “___” _____ 20__ року № ___

Голова _____ (_____)
(підпис) (ініціал та прізвище)

Додаток В

**Зразок оформлення робочої програми міжфакультетської вибіркової
навчальних дисциплін**

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

Кафедра _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ

“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(назва навчальної дисципліни)

(міжфакультетська вибіркова навчальна дисципліна)

Полтава
20__/20__ н.р.

Робоча програма _____ для здобувачів вищої освіти
(назва навчальної дисципліни)

Мова викладання _____

Розробник _____
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Методи навчання та контролю

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

А) за джерелом знань (МН):

МН 1 – *словесні методи*: 1) лекція, 2) розповідь-пояснення; 3) бесіда, 4) інструктаж;

МН 2 – *наочні методи*: 1) ілюстрування, 2) демонстрування, 3) спостереження;

МН 3 – *практичні методи*: 1) вправи, 2) дослідні роботи; 3) лабораторні роботи, 4) практичні роботи, 5) робота з навчально-методичною літературою: конспектування, тезування, анотування, розрахункові, графічні роботи, підготовка реферату, твори, есе.

Б) за логікою (МНЛ):

МНЛ 1 – *індуктивний* – метод навчання, що забезпечує перехід від часткового до загального, від конкретного до абстрактного (викладач подає і пояснює факти, наводить приклади, демонструє досліди, наочні посібники, підводячи до узагальнення, виведення правил, законів, нових понять – студенти засвоюють окремі факти, роблять висновки, узагальнюють навчальний матеріал).

МНЛ 2 – *дедуктивний* – метод навчання, що забезпечує перехід від загального до часткового, від абстрактного до конкретного, процес логічного переходу від деяких припущень, посилай до їх наслідків, висновків (викладач повідомляє загальне положення, формулу, закон, згодом поступово підкріплює їх конкретними прикладами, наводить окремі випадки, конкретні завдання – студенти сприймають загальні положення, формули, закони, потім засвоюють висновки, наводять власні приклади).

МНЛ 3 – *традуктивний* – метод навчання, що передбачає рух від окремого до окремого, від одиничного до одиничного, від загального до загального через порівняння за ознаками подібності (аналогії) чи відмінності. Сутність традуктивного методу полягає у з'ясуванні подібності деяких ознак двох чи більше явищ, на основі чого роблять висновок про подібність усіх інших ознак цих явищ, завдяки чому аналогія здійснюється за основною, суттєвою ознакою досліджуваного явища, а не за випадковою чи другорядною. Тому важливо чітко визначати основні і другорядні ознаки досліджуваних явищ і процесів. Аналогія не може існувати самостійно, тільки в єдності з іншими логічними методами (аналіз, синтез, індукція, дедукція) вона сприяє реалізації завдань навчання.

МНЛ 4 – *аналітичний* – метод навчання, що передбачає виокремлення частини з цілого і має такі компоненти: осмислене сприйняття інформації, виокремлення суттєвих ознак і відношень, поділ на елементи і знаходження вихідної структурної одиниці; осмислення зв'язків, їх синтез.

МНЛ 5 – *синтетичний* – метод навчання, що передбачає уявне або практичне поєднання виокремлених шляхом аналізу елементів в єдине ціле і забезпечує пізнання конкретного через єдність різноманітного і здійснюється переважно на теоретичному рівні пізнання.

МНЛ 6 – *порівняння* – метод навчання, що полягає у виявленні подібності та відмінностей між предметами і явищами і передбачає такі дії: визначення об'єктів порівняння; виявлення основних ознак; зіставлення; знаходження подібності чи відмінності; знакове оформлення результатів порівняння (складання таблиці, плану, схеми чи моделі).

МНЛ 7 – *узагальнення* – метод навчання, що полягає в переході між менш

загальних до більш загальних знань, абстрагуванні та знаходженні спільних ознак і передбачає такі дії: добір типових фактів, знаходження основного; порівняння; первинні висновки, їх теоретична інтерпретація; аналіз діалектики розвитку явища; знакове оформлення результатів узагальнення (формули, моделі, тенденції та ін.).

МНЛ 8 – **конкретизація** – передбачає перехід від безпосередніх вражень до суп спостережуваного явища і має такі елементи: сходження від абстрактного до конкретного; знакове оформлення результатів конкретизації (приклади, задачі, схеми, моделі та ін.). Його використовують для уточнення умов існування чи розвитку явища, для підсилення теоретичних знань прикладами з практики

МНЛ 9 – **виокремлення основного** – передбачає конкретизацію предмета пізнання, розподіл інформації на логічні частини та їх порівняння, відокремлення. Для цього методу характерні: дії знаходження ключових слів, понять, смислових опорних пунктів; групування матеріалу; висновок про предмет пізнання, знакове оформлення (план, схема, опорний конспект, алгоритм, заголовок). Метод виокремлення основного часто використовують для теоретичних узагальнень, для звільнення змісту навчального матеріалу підручників від надлишкового, другорядного матеріалу.

В) за мисленням (МНМ):

МНМ 1 – **репродуктивний** – відтворена репродукція як засіб повторення готових зразків, робота за готовими зразками;

МНМ 2 – **творчий** – створення нового, оригінального, суспільно вартісного матеріального або духовного продукту;

МНМ 3 – **метод проблемного викладання** або **проблемно-пошуковий** – викладач ставить проблему, формулює пізнавальні завдання, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, знаходить спосіб розв'язання поставлених завдань,

МНМ 4 – **частково-пошуковий** або **евристичний** – організація активного пошуку висунутих викладачем пізнавальних завдань на основі евристичних програм і вказівок;

МНМ 5 – **дослідницький** – після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного і письмово інструктажу, студенти самостійно вивчають літературу, наукові джерела, ведуть спостереження, виміри і виконують пошукові дії.

Г) за ступенем керівництва (МНСР):

МНСР 1 – **методи самостійної роботи вдома**: самостійна робота без контролю викладача (усні та письмові домашні завдання, завдання самостійної роботи);

МНСР 2 – **робота під керівництвом викладача**: самостійна робота в аудиторії (*самостійна робота, розв'язування задач, виконання письмових робіт, виконання практичних завдань*).

2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності (МСМ)

МСМ 1 – **методи формування пізнавальних інтересів**: (*метод забезпечення успіху в навчанні, метод пізнавальної гри, метод створення цікавих ситуацій, метод створення ситуації інтересу до навчання: метод створення ситуації*

новизни навчального матеріалу, проблемний метод, метод використання життєвого досвіду тощо);

МСМ 2 – методи стимулювання і мотивації обов'язку й відповідальності до навчання

(роз'яснення мети вивчення предмета; висування вимог; заохочення; оперативний контроль, вказування на недоліки, зауваження).

3. Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності (МНК):

МНК 1 – методи усного контролю (усне опитування (фронтальне, індивідуальне, групове), обговорення теоретичних питань, доповіді)

МНК 2 – методи письмового контролю (контрольна робота, написання есе, твору, переказу, диктанту, письмове виконання практичних завдань)

МНК 3 – методи лабораторно-практичного контролю (графіки, схеми, креслення, розрахунково-аналітичні, розрахунково-графічні роботи тощо)

МНК 4 – тестовий контроль (складання, розв'язування тестів);

МНК 5 – програмований контроль (використання сучасних інформаційних, комп'ютерних технологій).

МНК 6 – методи комплексного контролю – вимір і оцінка різних показників в циклах тренування з метою визначення рівня психофізичної підготовленості студента (спортсмена) (педагогічні, психологічні, біологічні, спортивно-медичні, соціометричні і ін. методи і тести).

4. Інноваційні методи навчання (МНІ):

МНІ 1 – бінарні методи – подвійні, коли метод і форма стають єдиним цілим або методи поєднуються в один (словесно-інформаційний, словесно-проблемний; словесно-евристичний, словесно-дослідницький, наочно-ілюстративний, наочно-проблемний, наочно-практичний, наочно-дослідний тощо).

МНІ 2 – інтегровані методи – поєднання 3-5 методів в єдине ціле під час організації навчання.

МНІ 3 – інтерактивні методи – організація комфортних умов навчання, коли студенти активно взаємодіють між собою і викладачем, використовуючи моделювання життєвих і професійних ситуацій, ролеві ігри та методи, що дають змогу створити ситуації пошуку, співпереживання, суперечностей, ризику, сумніву, переконання, задоволення, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язання проблем: 1) кейс-метод; 2) дискусії, диспути, 3) проектування професійних ситуацій; 4) ОДГ (організаційно-діяльна гра); 5) рольові і ділові ігри; 6) мозковий штурм; 7) тренінгові заняття; 8) командні конкурси і змагання тощо.

МНІ 4 – комп'ютерні і мультимедійні методи: 1) використання мультимедійних презентацій; 2) використання комп'ютерних навчальних програм; 3) комп'ютерне тестування, 4) дистанційне навчання тощо.

МНІ 5 – інші інноваційні методи.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності			
<u>за джерелом знань</u>	МН 1	словесні методи	1) лекція, 2) розповідь-пояснення; 3) бесіда, 4) інструктаж
	МН 2	наочні методи	1) ілюстрування, 2) демонстрування, 3) спостереження
	МН 3	практичні методи	1) вправи, 2) дослідні роботи; 3) лабораторні роботи, 4) практичні роботи, 5) робота з навчально-методичною літературою: <i>а) конспектування,</i> <i>б) тезування, анотування,</i> <i>в) розрахункові роботи,</i> <i>г) графічні роботи,</i> <i>д) підготовка реферату,</i> <i>ж) твори, есе</i>
<u>за логікою:</u>	МНЛ 1	індуктивний	від часткового до загального, від конкретного до абстрактного
	МНЛ 2	дедуктивний	від загального до часткового, від абстрактного до конкретного
	МНЛ 3	традуктивний	передбачає рух від окремого до окремого, від одиничного до одиничного, від загального до загального через порівняння за ознаками подібності (аналогії) чи відмінності
	МНЛ 4	аналітичний	передбачає виокремлення частини з цілого
	МНЛ 5	синтетичний	передбачає уявне або практичне поєднання виокремлених шляхом аналізу елементів в єдине ціле
	МНЛ 6	порівняння	полягає у виявленні подібності та відмінностей між предметами і явищами
	МНЛ 7	узагальнення	полягає в переході між менш загальних до більш загальних знань, абстрагуванні та знаходженні спільних ознак
	МНЛ 8	конкретизація	передбачає перехід від безпосередніх вражень до суп спостережуваного явища
	МНЛ 9	виокремлення основного	передбачає конкретизацію

			предмета пізнання, розподіл інформації на логічні частини та їх порівняння, відокремлення основного від другорядного
	МНЛ 10	<i>модельовання</i>	полягає в створенні абстрактних емпіричних моделей виучуваних явищ
<u>за мисленням:</u>	МНМ 1	<i>репродуктивний</i>	робота за готовими зразками
	МНМ 2	<i>творчий</i>	створення нового, оригінального
	МНМ 3	<i>проблемно-пошуковий</i>	викладач ставить проблему, знаходить спосіб її розв'язання
	МНМ 4	<i>частково-пошуковий або евристичний</i>	активний пошук пізнавальних завдань на основі евристичних програм і вказівок
	МНМ 5	<i>дослідницький</i>	студенти виконують пошукові дії
<u>за ступенем керівництва</u>	МНСР 1	<i>методи самостійної роботи вдома</i>	1) усні та письмові домашні завдання, 2) завдання самостійної роботи
	МНСР 2	<i>робота під керівництвом викладача</i>	1) самостійна робота, 2) розв'язування задач, 3) виконання письмових робіт, 4) виконання практичних завдань
2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності			
	МСМ 1	<i>методи формування пізнавальних інтересів</i>	1) створення ситуації інтересу; ситуації новизни навчального матеріалу; 2) метод пізнавальної гри; 3) метод використання життєвого досвіду; 4) навчальні дискусії для вирішення проблемної ситуації.
	МСМ 2	<i>методи стимулювання і мотивації обов'язку й відповідальності</i>	1) роз'яснення мети навчального предмета; 2) висування вимог до вивчення предмета; 3) заохочення і покарання; 4) оперативний контроль, 5) вказування на недоліки, зауваження
Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю)			
	МНК 1	<i>методи усного контролю</i>	1) усне опитування (фронтальне, індивідуальне, групове), 2) обговорення теоретичних питань, доповіді, дискусії, дебати)
	МНК 2	<i>методи письмового контролю</i>	1) самостійна, контрольна робота, 2) написання есе, твору, переказу, диктанту, 3) письмове виконання

			практичних завдань
	МНК 3	<i>методи лабораторно-практичного контролю</i>	графіки, схеми, креслення, розрахунково-аналітичні, розрахунково-графічні роботи
	МНК 4	<i>тестовий контроль</i>	1) складання тестів; 2) розв'язування тестів.
	МНК 5	<i>програмований контроль</i>	1) використання сучасних інформаційних, комп'ютерних технологій
	МНК 6	<i>методи комплексного контролю</i>	педагогічні, психологічні, біологічні, спортивно-медичні, соціометричні і ін. методи і тести
4. Інноваційні методи навчання			
	МНІ 1	<i>бінарні методи</i>	1) словесно-інформаційний, 2) словесно-проблемний; 3) словесно-евристичний, 4) словесно-дослідницький, 5) наочно-ілюстративний, 6) наочно-проблемний, 7) наочно-практичний, 8) наочно-дослідний, 9) інші бінарні методи.
	МНІ 2	<i>інтегровані методи</i>	1) поєднання 3-5 методів
	МНІ 3	<i>інтерактивні методи</i>	1) кейс-метод; 2) дискусії, диспути, 3) проектування професійних ситуацій; 4) ОДГ (організаційно-діяльна гра); 5) рольові і ділові ігри; 6) мозковий штурм, 7) тренінгові заняття, 8) командні конкурси і змагання; 9) інші інтерактивні методи.
	МНІ 4	<i>комп'ютерні і мультимедійні методи</i>	1) використання мультимедійних презентацій; 2) використання комп'ютерних навчальних програм; 3) дистанційне навчання.
	МНІ 5	<i>інші інноваційні методи</i>	